

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان دین و زندگی انسانی (۳) دوازدهم از ۴ قسمت اصلی به صورت زیر تشکیل شده است:

(۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

(الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها ۱۶ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها نکات مشاوره‌ای نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.
(ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌های شما خواهد گرفت، ببینید.

(۲) **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ امتحان‌های نهایی برگزار شده در سال‌های ۹۸، ۹۹ و ۱۴۰۰ هستند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

(الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ آزمون‌های نهایی خرداد، شهریور، دی ۹۸ و دی ۹۹ هستند که طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم نکات مشاوره‌ای دارند.

(ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها به ترتیب امتحان نهایی‌های خرداد و شهریور ۱۴۰۰ و خرداد و شهریور ۹۹ هستند.

(۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

(۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان دین و زندگی انسانی (۳) نیاز دارید، تنها در ۲۲ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذت‌ش را ببرید!

یک راهکار: موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۷ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

درس دین و زندگی انسانی (۳)

نوبت دوم / شهریور و دی	نوبت اول	درس‌ها
۷	۲/۵	اول
	۲/۵	دوم
	۲	سوم
	۲	چهارم
	۲/۵	پنجم
	۲/۵	ششم
	۲	هفتم
۵	-	هشتم
	-	نهم
۲	-	دهم
	-	یازدهم
۶	-	دوازدهم
	-	سیزدهم
	-	قرائت (شفاهی)
-	۴	جمع
۲۰	۲۰	

فهرست

صفحه	صفحه	نوبت	آزمون	پاسخ‌نامه
۲۳	۳	اول	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۱
۲۳	۴	اول	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۲
۲۳	۵	اول	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۳
۲۴	۶	اول	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۴
۲۵	۷	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۵ نهایی خرداد ۹۸
۲۵	۹	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۶ نهایی شهریور ۹۸
۲۶	۱۱	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۷ نهایی دی ۹۸
۲۶	۱۳	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۸ نهایی دی ۹۹
۲۷	۱۵	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۰
۲۷	۱۷	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۰ نهایی شهریور ۱۴۰۰
۲۸	۱۹	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۱ نهایی خرداد ۹۹
۲۹	۲۱	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۲ نهایی شهریور ۹۹
۳۰				درس‌نامه توپ برای شب امتحان

دین و زندگی (۳)	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۵ دقیقه	kheilisabz.com	عظیم‌نیا
ردیف	آزمون شماره ۱			نمره
	نوبت اول پایه دوازدهم			
	درس اول			
۱	براساس آیه ﴿يَسْأَلُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾، چرا خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است؟			۱
۰/۵	درستی یا نادرستی جمله زیر را مشخص کنید.			
۲	این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق، والا و غیر قابل دسترس است.			
۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۳	بیت: «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی‌بخش» بیانگر چه مفهومی از نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است؟			۱
	درس دوم			
۴	هر یک از آیات شریفه زیر بیانگر کدام یک از مراتب توحید است؟			۱
۰/۵	الف) ﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّ﴾ ب) ﴿قُلْ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾			
۰/۵	درستی یا نادرستی جمله زیر را مشخص کنید.			
۵	این‌که پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین از خود، توانایی برآوردن حاجات انسان را دارند، عین توحید است.			
۰/۵	اصطلاح زیر را تعریف کنید.			
۶	توحید در ربوبیت:			۱
	درس سوم			
۰/۵	جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید.			
۱/۵	محور و روح زندگی دینی ..... و محور و روح زندگی ضددینی، ..... است.			
۰/۵	چگونه یک فرد دچار شرک عملی می‌شود؟			
	درس چهارم			
۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۱/۵	به اقرار خود شیطان، او توانایی فریب چه کسانی را ندارد؟			
۰/۵	اصطلاح زیر را تعریف کنید.			
۱	حُسن فعلی:			
	راه‌های تقویت اخلاص را نام ببرید.			
۰/۵	درس پنجم			
۰/۵	درستی یا نادرستی جمله زیر را مشخص کنید.			
۱/۵	کسی که اختیار را در بحث و سخن انکار می‌کند، در عمل از قدرت اختیار خود بهره‌ای نخواهد برد.			
۰/۵	جای خالی را با کلمه مناسب پر کنید.			
۱/۵	ما در جهانی زندگی می‌کنیم که قدر و قضای الهی بر آن حاکم است؛ یعنی ..... است.			
۰/۵	چه رابطه‌ای میان اختیار انسان با اراده خداوند وجود دارد؟ توضیح دهید.			
	درس ششم			
۰/۵	آیه ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بآيَاتِنَا سنستدرجهم من حیث لا یعلمون...﴾ به کدام سنت الهی اشاره می‌کند؟			۱
۰/۵	ار تباط آیات ابتدای درس؟ با سنت‌های الهی و پیام‌های مربوط به آن‌ها را فراموش نکنید!			
۰/۵	درستی یا نادرستی جمله زیر را مشخص کنید.			
۰/۵	یکی از عام‌ترین و فراگیرترین سنت‌های خداوند، سنت امداد الهی است که هویت و شخصیت انسان‌ها با آن ساخته می‌شود.			
۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۱	خداوند ما را با چه چیزهایی امتحان می‌کند؟			
۰/۵	شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها چه نتایجی به دنبال دارد؟ (دو مورد)			
	درس هفتم			
۰/۵	جای خالی را با کلمه مناسب پر کنید.			
۰/۵	عادت به گناه و ..... آن، از پر نگاه‌های خطرناک سقوط در وادی ضلالت است.			
۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۱	عواملی مانند شیطان، شرایط فرهنگی، اجتماعی و دوستان تا چه حدی در سرنوشت انسان نقش دارند؟			
۰/۵	قساوت قلب را تعریف کنید و بگویید چگونه ایجاد می‌شود؟			
۱۶	جمع نمرات			موفق باشید

شماره	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۳)
نمره	نوبت دوم پایه دوازدهم - خرداد ۱۴۰۰			آزمون شماره ۹
تدبر در آیات قرآن و حدیث				
۱	عبارت قرآنی: ﴿.. إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ را ترجمه کنید.			
۰/۵	با توجه به عبارت قرآنی: ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٍ خَيْرٍ﴾ زندگی محکم و استوار بر چه پایه‌هایی بنا می‌شود؟			
۰/۵	آیه شریفه: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...﴾ به کدام معیار تمدن اسلامی اشاره دارد؟			
۰/۵	با توجه به آیه شریفه: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دو جبهه‌ای که همیشه مقابل هم قرار دارند، کدام‌اند؟			
۰/۵	حدیث شریف امام صادق (ع) که می‌فرماید: «کسانی که به واسطه گناه می‌میرند، از کسانی که به واسطه سرآمدن عمرشان می‌میرند، بیشترند.» بیانگر کدام سنت الهی است؟ (۱) سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او (۲) سنت سبقت رحمت بر غضب			
درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.				
۰/۵	احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع می‌کند.			
۰/۵	احکام و قوانین دین اسلام فقط سعادت و نیک‌بختی اخروی و ابدی را تأمین می‌نماید.			
۰/۵	اولین آیاتی که بر رسول خدا (ص) نازل شد درباره دانش و آموختن بود.			
۰/۵	اسلام فقط ورزشی را که همراه با قمار یا زبان‌آور باشد، بد می‌شمارد و منع می‌کند.			
عبارت‌های زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.				
۰/۵	عادت و تکرار گناهان ..... زمینه‌ساز رفتن انسان به سمت گناهان ..... است.			
۰/۵	احساس رضایت و پشیمانی و ..... و ..... از شواهد وجود اختیار در انسان است.			
۰/۵	انسان موحد، چون زندگی خود را براساس رضایت خدا تنظیم کرده، شخصیتی ثابت و ..... دارد و برخوردار از ..... است.			
۰/۵	رسول خدا (ص) دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از ..... و ..... و دانایی داشت.			
به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.				
۰/۵	مهم‌ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از انحراف‌های اجتماعی کدام است؟			
۰/۵	در آفرینش، یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟			
۰/۵	بعد اجتماعی توحید به چه معنا است؟			
۰/۵	گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند چه تغییر و تحولی بود؟			
۰/۵	اگر کسی به هر علتی گناهی را انجام داد، چرا نباید گناهِش را برای دیگران بیان کند؟			
۰/۵	هر کسی مالک چیزی باشد حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟			
کشف ارتباط				
۱/۵	هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است).			
	الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص	○	ب) افزایش معرفت نسبت به خدا	○
	ب) برو این دام بر مرغی دگر نه	○	ج) دریافت پاداش وصف‌ناشدنی	○
	ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است	○	د) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات	○
	د) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان	○	ه) افزایش معرفت نسبت به خدا	○
اصطلاحات زیر را تعریف کنید.				
۱	الف) پیرایش یا تخلیه:			
۰/۵	ب) شرک در خالقیت:			

	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۳)
نمره	نوبت دوم پایه دوازدهم - خرداد ۱۴۰۰		آزمون شماره ۹	
۲	<p>احکام</p> <p>۲۲ حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید: (حرام - جایز و حلال - مستحب - واجب - واجب کفایی) (یک مورد اضافی است). الف) خودداری از خرید کالاهای خارجی که مصرف آن سبب وابستگی کشور شود. ب) خرید و فروش و تبلیغ فیلم‌ها و لوح‌های فشرده که موجب انحراف و فساد می‌شوند. ج) استفاده از موسیقی، خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیرسنتی و مدرن. د) فراهم کردن امکانات ورزش و بازی‌های ورزشی برای دورشدن افراد جامعه از فساد و بی‌بندوباری‌ها</p>			
۵	<p>به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.</p> <p>۲۳ موقعیت و جایگاه زن پس از اسلام را شرح دهید.</p> <p>۲۴ تفاوت میان امتحان الهی و امتحان بشری را بنویسید.</p> <p>۲۵ رابطه اختیار انسان با اراده الهی را شرح دهید.</p> <p>۲۶ از مراحل تکمیلی توبه «تلاش در جهت دورشدن از گناه» را توضیح دهید.</p> <p>۲۷ از آثار نامطلوب گناه بر زندگی دنیوی و اخروی انسان، «سلب توفیق» را توضیح دهید.</p>			
۲۰	جمع نمرات		موفق باشید	

پاسخ‌نامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- زیرا نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی از سوی خداوند را طلب می‌کند و خداوند هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌هاست. چنین نیست که خداوند عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند؛ پس او هر لحظه دست‌اندرکار امری است.
- ۲- نادرست - معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است.
- ۳- پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
- ۴- الف) توحید در ربوبیت   ب) توحید در خالقیت
- ۵- نادرست - چون توانایی را از خود آن‌ها دانسته‌ایم، شرک است.
- ۶- چون خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی نیز می‌باشد؛ او جهان را اداره کرده و به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌کند و به پیش می‌برد.
- ۷- توحید - شرک
- ۸- اگر کسی دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار دهد و اوامرش را به فرمان‌های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت‌های بیرون) برآید، چنین شخصی گرفتار شرک عملی شده است.
- ۹- مؤمنان بااخلاص
- ۱۰- حسن فعلی یعنی کار به درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام شود.
- ۱۱- ۱) افزایش شناخت و معرفت نسبت به خداوند (۲) راز و نیاز با خداوند و کمک‌خواستن از او (۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات
- ۱۲- نادرست - چنین شخصی در عمل از اختیار خود بهره می‌برد.
- ۱۳- قانونمند
- ۱۴- وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده‌ایم، آن کار انجام نمی‌گیرد. در عین حال وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند، همگی وابسته به اراده خداوند است. یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.
- ۱۵- سنت املاء و استدراج
- ۱۶- نادرست - سنت امتحان و ابتلاء یکی از عمده‌ترین و فراگیرترین سنت‌های الهی حاکم بر زندگی انسان‌هاست که ثابت و همیشگی است و سبب ساخته شدن هویت و شخصیت انسان‌ها می‌شود.
- ۱۷- خداوند با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید.
- ۱۸- ۱) موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، بیماری و سلامت، شکست‌ها و موفقیت‌ها و به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود. ۲) دیدگاه مؤمنان را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد. ۳) بالاخره در روابط انسان با خدا، با خود و با دیگران تأثیر بسزایی دارد. (دو مورد کافی است).
- ۱۹- توجیه
- ۲۰- فقط در حدّ وسوسه و تحریک نقش دارند.
- ۲۱- حالتی است که قلب انسان نسبت به حق تسلیم نیست، تا آن‌جا که نصیحت هیچ نصیحت‌کننده‌ای در او اثر نمی‌کند. این حالت با تکرار گناه پیدا می‌شود؛ یعنی قلب با تکرار گناه، به تدریج چنان سخت می‌شود که دیگر انجام هیچ گناهی او را ناراحت نمی‌کند.

۲۳- با گرویدن مردم به اسلام، زن منزلت انسانی خود را کسب کرد و استقلال مالی به دست آورد. حضور زن در جامعه با عفاف و پاکدامنی توأم شد، رابطه زناشویی در چهارچوب خانواده و به شکل ازدواج قرار گرفت و استفاده ابزاری از زن لغو شد تا خانواده کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردد و محیط جامعه از فساد و بی‌بندوباری محفوظ بماند و حریم عفاف و عزت زن حفظ شود.

۲۴- در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم، ولی امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

۲۵- وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده‌ایم، آن کار انجام نمی‌گیرد. در عین حال، وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند همگی وابسته به اراده خداوند است، یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

۲۶- توبه‌کننده تلاش می‌کند دیگر به سراغ گناهی که از آن پشیمان شده است نرود، زیرا انجام آن مساوی با شکستن توبه است که در آن صورت باز هم باید توبه کند. (به عبارت دیگر، اگر توبه‌کننده حقیقتاً توبه کرده باشد، گرچه ممکن است به انجام آن گناه وسوسه شود، اما سعی خواهد کرد در عمل از آن دوری نماید، یعنی از افراد، مکان‌ها و موقعیت‌هایی که می‌توانند زمینه‌ساز شکل‌گیری گناه باشند، دوری می‌کند.)

۲۷- وقتی انسان مرتکب گناه می‌شود، علاوه بر آثار مستقیم گناه، توفیقی نیز از او سلب و دری از خیر به روی او بسته می‌شود. همین محرومیت چه‌بسا سرچشمه محرومیت‌های بعدی می‌شود، مگر این‌که شخص پس از انجام گناه، قلباً پشیمان شود و با توبه به درگاه الهی بازگردد.

◀ آزمون شماره ۹ (نوبت دوم) ▶

- ۱- همانا خداوند تمام گناهان را می‌بخشد. به درستی که او بسیار بخشنده و مهربان است.
- ۲- تقوای الهی - خشنودی خدا
- ۳- برپایی جامعه براساس عدالت
- ۴- جبهه حق - جبهه باطل
- ۵- گزینه «۱»: تأثیر اعمال انسان در زندگی او
- ۶- نادرست - احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع نمی‌کند، بلکه توصیه به استفاده معتدل از آن‌ها می‌نماید.
- ۷- نادرست - احکام و قوانین دین اسلام، علاوه بر این‌که زندگی سالم در دنیا را تضمین می‌کند، سعادت و نیک‌بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می‌کند.
- ۸- درست
- ۹- درست
- ۱۰- صغیره - کبیره
- ۱۱- تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری
- ۱۲- پایدار - آرامش روحی
- ۱۳- تعقل - تفکر
- ۱۴- امر به معروف و نهی از منکر
- ۱۵- در صورتی که خودش ذاتاً موجود باشد.
- ۱۶- به معنای قرارگرفتن همه ارکان یک جامعه در جهت خداوند و اطاعت همه‌جانبه از اوست.
- ۱۷- تغییر در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم بود.
- ۱۸- زیرا با اظهار گناه، زشتی آن در نظر او و دیگران از بین می‌رود و انجام گناه امری عادی جلوه می‌کند.
- ۱۹- توحید در ولایت
- ۲۰- الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص ← ۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات (از راه‌های تقویت اخلاص)
- ب) برو این دام بر مرغی دگر نه ← ۴) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان (از میوه‌های درخت اخلاص)
- ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است ← ۱) افزایش معرفت نسبت به خدا (از راه‌های تقویت اخلاص)
- ۲۱- الف) گناه، آلودگی است و توبه، پاک شدن از آلودگی است. توبه گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست‌وشو می‌دهد.
- ب) اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده‌اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است.
- ۲۲- الف) واجب   ب) حرام   ج) جایز و حلال   د) واجب کفایی

درس نامه توپ برای شب امتحان

رابطه خداوند با مخلوقات:

- 1) خداوند خالق همه موجودات و پدیده‌ها و خواص آن‌هاست. (در مثال بتا و مسجد، خداوند خالق سنگ و گچ و چوب و خواص آن‌ها و حتی خالق بناست.)
- 2) وجود و هستی همه موجودات و پدیده‌ها وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آن‌ها از بین می‌روند.
- 3) بقای موجودات به خداوند وابسته است. (برعکس ساخته‌های انسانی که پس از ساخته شدن از انسان بی‌نیاز می‌شوند.)

نتیجه:

- جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. به عنوان مثال می‌توان گفت رابطه خدا با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد با جریان برق است، همین‌که مولد متوقف شود جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.
- موجودات پس از پیدایش نیز همچنان مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این‌رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند:

ما چو نابیم و نوا در ما ز توست
ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
ما که باشیم ای تو ما را جان جان
تا که ما باشیم با تو در میان
ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما
تو وجود مطلق، فانی نما
ما همه شیران ولی شیر غلم
حمله‌مان از باد باشد دم‌بدم

تدبیر در قرآن

- در آیات زیر تدبیر کنید و به سوالات پاسخ دهید.
- ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾
- ترجمه:** ای مردم، شما به خداوند نیازمند هستید و خدا است که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.
- پیام:** بی‌نیازی و غنی بودن خداوند و نیازمندی مخلوقات به او.
- ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾
- ترجمه:** هر آن‌چه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند. او همواره دست‌اندرکار امری است.
- پیام:** نیاز و درخواست همیشگی همه موجودات و تدبیر خداوند برای آن‌ها
- 1- چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟
چون همه موجودات برای لحظه لحظه وجود خود محتاج و نیازمند خدایند و اگر خداوند لحظه‌ای آنان را به حال خود واگذارد، همه نیست و نابود می‌شوند.
  - 2- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟
انسان هر چه دارد از خدا دارد و تمام داشته‌هایش از خداست. بالاترین داشته انسان همان نعمت وجود است که خدا به او عطا کرده است. از این‌رو انسان در هستی خود به خدا نیازمند است و این نیاز همواره و در هر آن است و هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. سایر داشته‌های انسان که همه برآمده از نعمت وجود است نیز همه نیازمند و وابسته به لطف خداست و اگر خدا هر لحظه اراده کند، می‌تواند آن را از انسان بگیرد؛ بنابراین انسان سر تا پا نیازمند خداوند است.
  - 3- چرا خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است؟
نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی را طلب می‌کند. او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است. چنین نیست که خداوند، عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند؛ بنابراین او هر لحظه دست‌اندرکار امری است.

درس ا: هستی بخش

نیازمندی جهان به خدای پیدایش

شناخت اولیه ما نسبت به هستی‌بخش جهان، بر اساس فطرت خویش است:

- 1) او را می‌بایم و حضورش را درک می‌کنیم.
- 2) می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی کرده و به موجودات مدد می‌رساند.
- برای شناخت عمیق‌تر درباره خدا و درک وجود او و شناخت صفات و افعال او، قرآن کریم راه‌های مختلفی به ما نشان می‌دهد که یکی از آن‌ها تکرر درباره نیازمندی‌بودن جهان در پیدایش خود به خداست: **مقدمه اول:** ما و اشیای پیرامون ما (حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها)، پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نبوده و نیست.
- مقدمه دوم:** پدیده‌ها (که وجودشان از خودشان نیست)، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده هستند. پدیدآورنده‌ای که وجودش از خودش باشد؛ یعنی پدیده نباشد. ذات نیافتنه از هستی، بخش چون تواند که بود هستی‌بخش؟ خشک ابیری که بود ز آب تهی
ناید از وی صفت آب‌دهی
به عبارت دیگر: یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت:

- الف:** پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده ندارد. **ب:** همواره بوده است و همواره خواهد بود.
- نتیجه:** ما و پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.
- این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.
- پاسخ به یک پرسش:** چرا موجودات جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند، اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟

- استدلال «نیازمندی جهان در پیدایش به خدا» نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. - اگر کسی این را بگوید، باید نتیجه بگیرد که خدا هم به آفریننده نیاز دارد. نتیجه چنین فکری آن است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند؛ زیرا هر موجودی را که فرض کنیم باید قبل از آن موجودی باشد تا آن را پدید آورد و این سلسله تا بی‌نهایت ادامه خواهد یافت و هیچ‌گاه هیچ موجودی پدید نمی‌آید. ← مفهوم «تسلسل علت‌ها» که از نظر عقلی محال است.
- مثال:** حرکت تعداد زیادی چرخ‌دنده در ساعت که هر یک دیگری را به حرکت درمی‌آورد بدون وجود یک محرک (موتور) مستقل و بی‌نیاز که حرکت را ایجاد کند، امکان‌پذیر نیست. نتیجه این که: **الف:** عقل انسان نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. ← بلکه می‌گوید «پدیده» نمی‌تواند خودبه‌خود پدید آید و حتماً آفریننده‌ای آن را پدید آورده است. **ب:** عقل همان‌طور که نمی‌پذیرد یک پدیده بدون پدید آورنده باشد ← نمی‌پذیرد وجودی که ذاتاً موجود است، نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

نیازمندی جهان به خدای بقا

رابطه انسان با ساخته‌هایش:

- 1) انسان پدیدآورنده و خالق اجزا و خواص آن‌ها نیست. (بتا، در ساخت مسجد، هیچ‌کدام از مصالح مانند خاک و سنگ و ... و خواصشان مانند چسبندگی و استحکام و ... را پدید نیاورده است.)
- 2) کار انسان در ساخته‌هایش فقط چینش و جابه‌جا کردن مواد است.
- 3) بقای آن‌چه انسان می‌سازد به او وابسته نیست (مسجد با ساخته شدن از بتا بی‌نیاز می‌شود و پس از فوت بتا نیز باقی می‌ماند).

آگاهی، سرچشمهٔ بندگی

انسان‌های آگاه دائماً سایهٔ لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنايات پیوستهٔ او می‌دانند.

هر چه معرفت انسان به خود (خودشناسی) و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود:

1 نیاز به خداوند را بیشتر احساس می‌کند.

2 ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند.

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

پیامبر ﷺ (به دلیل معرفت برتر و درک بیشتر، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذارد نکند: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»
خدایا مرا چشم برهم زدن به خود وا مگذار.

نور هستی

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...﴾

ترجمه: خداوند نور آسمان‌ها و زمین است ...

پیام: خداوند نور هستی است و موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگری نیز می‌شود.

○ خداوند نور هستی است؛ یعنی:

تمام موجودات، «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصهٔ هستی می‌گذارند.

○ هر موجودی در حدّ خودش تجلّی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. به همین دلیل کسانی که به دقت و تأمل در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

دلی کز معرفت نور و صفا دید

به هر چیزی که دید، اول خدا دید

***

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم

به دریا بنگرم دریا تو بینم

به هر جا بنگرم کوه و در و دشت

نشان از قامت رعنا تو بینم

تفکر در حدیث

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «ما رأيت شيئاً إلا ورأيت الله قبلة وبعده ومعته»

هیچ چیزی را ندیدم مگر این که خداوند را قبل و بعد و با آن دیدم.

پیام: تجلی خداوند در موجودات و آفریده‌هایش؛ یعنی خداوند بی‌پایان تمام جهان را پر کرده و همه‌جا حضور دارد و این حضور چنان نزدیک است که جدا انگاری مخلوقات از خدا امری ناممکن است؛ یعنی هم در دل تک‌ذرات عالم حضور دارد و هم خارج از آن‌ها. از این‌رو، انسان اگر اهل تفکر و تقوا باشد، به لطف الهی به مقامی می‌رسد که در همه‌چیز خدا را می‌بیند؛ یعنی تمام اشیا، مظهر و آیه و نشان‌دهندهٔ خدا هستند و آیه، ماورای خود را نشان می‌دهد نه خود را.

○ مقصود امیرالمؤمنین از این که می‌فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چه می‌باشد؟

تعبیر «رأيت الله قبلة» اشاره به این نکته دارد که آن حضرت با نگاه دقیق خود وقتی به اشیا پیرامون خود می‌نگرند، درمی‌یابند که همهٔ این اشیا پدیده‌هایی هستند که قبلاً نبوده‌اند؛ پس حتماً علتی آن‌ها را به وجود آورده است، پس پی به خالق آن می‌برد. تعبیر «معته» اشاره به این دارد که آن حضرت وقتی می‌نگرند که این شیء سرتاسر نیاز و فقیر در حال حاضر وجود دارد، پس درمی‌یابد که بقای آن مرهون خداست.

تعبیر «بعده» اشاره به این دارد که ایشان وقتی می‌بینند که این شیء بعد از مدتی از بین رفت، می‌دانند که تنها خداست که خالق موت و حیات است؛ پس در فضای شیء نیز باز خدا را مشاهده می‌کنند.

ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند

موضوعاتی که می‌خواهیم دربارهٔ آن‌ها شناخت پیدا کنیم دو دسته‌اند:

1 موضوعاتی که در محدودهٔ شناخت ما قرار می‌گیرند و انسان می‌تواند ماهیت و ذات آن‌ها را شناسایی کند. (گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کیهان‌ها)

○ ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین موضوعاتی را ندارد، زیرا همهٔ آن‌ها اموری محدود هستند.

2 موضوعاتی که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد؛ زیرا لازمهٔ شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است.

ما به دلیل محدودبودن ذهن خود نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم.

○ خداوند حقیقتی نامحدود دارد در نتیجه ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی کند.

به همین دلیل پیامبر صلی الله علیه و آله فرموده است:

«تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»

در همه‌چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

پاسخ به یک پرسش: چگونه می‌توان خدا را دید؟

○ رؤیت خداوند با چشم، چه در این دنیا، چه در آخرت، غیرممکن است.

علت: چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می‌تواند عکس‌برداری کند و توانایی دیدن همهٔ اشیا مادی را هم ندارد، چه برسد به موجودات غیرمادی (مثل فرشتگان) و از این بالاتر وجود مقدس خدا که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرضی و ارتفاعی ندارد.

﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾

ترجمه: چشم‌ها او را در نمی‌یابند و اوست که دیدگان را درمی‌یابد و او لطیف و آگاه است.

پیام: عدم توانایی انسان در دیدن خداوند با چشم و آگاهی خداوند بر همه‌چیز

به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه بر نگذرد

⋮

به بینندگان آفریننده را

نبینی، مرنجان دو بیننده را

نیابند بدو نیز اندیشه راه

که او برتر از نام و از جایگاه

خرد گر سخن برگزینند همی

همان را گزینند که بیند همی

ستودن نماند کس او را چو هست

میان بندگی را بیایدت بست

○ دیدن به وسیلهٔ «قلب» و ملاقات با خدا، نوعی از دیدن است که نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه از برترین هدف‌های زندگی است و هر کس باید برای رسیدن به آن تلاش کند.

دوست نزدیک‌تر از من به من است

وین عجب‌تر که من از وی دورم

چه کنم با که توان گفت که دوست

در کنار من و من مه‌جورم

اندیشه و تحقیق

با وجود شباهت‌های ظاهری رابطهٔ خدا و جهان با رابطهٔ ساعت‌ساز و ساعت، تفاوت‌های این دو رابطه را بنویسید.

1 وجود جهان از خداست، اما وجود ساعت از ساعت‌ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می‌کند.

2 دوام و بقای ساعت وابسته به ساعت‌ساز نیست، اما بقای جهان وابسته به خداوند است.

درس ۲: یگانه‌بی‌همتا

مقدمه

- مهم‌ترین اعتقاد دینی «توحید و یکتاپرستی» است.
- اسلام دین توحید و قرآن کتاب توحید است.
- در اسلام بدون اعتقاد به توحید هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.
- توحید سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است.
- قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار توحید قرار داده است.
- توحید مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می‌بخشد.

توحید

توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ یعنی خدا بی‌همتا است و شریکی ندارد و این بیانگر اصل و حقیقت توحید است.

جمله «لا اله الا الله»:

- پیامبر ﷺ از آغاز رسالت خود از مشرکان می‌خواست با گفتن جمله «لا اله الا الله» دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان بیاورند.
- با گفتن این عبارت تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می‌گردد.
- این جمله فقط یک شعار نیست بلکه التزام (پابندی) به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می‌دهد.

برخی مراتب توحید

۱- توحید در خالقیت

اعتقاد به این که خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است، موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾

ترجمه: خدا آفریننده هر چیزی است ...

۲- توحید در مالکیت

هر کس چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است. چون خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست.

﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...﴾

ترجمه: آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است، از آن خداست.

پیام: خداوند مالک هستی است (توحید در مالکیت).

۳- توحید در ولایت

وقتی کسی مالک چیزی است، حق تصرف و تغییر در آن را هم دارد و دیگران بدون اجازه او نمی‌توانند در آن تصرف کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می‌گویند.

﴿... مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

ترجمه: آن‌ها هیچ ولی [سرپرستی] جز او ندارند و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی‌سازد.

پیام: توحید در ولایت

- چون خداوند تنها مالک جهان است، پس تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات فقط به اذن و اجازه او می‌توانند در جهان تصرف کنند.

اذن خداوند به مخلوقات برای ولایت:

به این معنا نیست که خداوند ولایت خود را به دیگری واگذار کرده است.

به این معناست که آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

- خداوند پیامبر ﷺ را ولی انسان‌ها معرفی کرده است **یعنی** ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

۴- توحید در ربوبیت

واژه رب:

- اهمیت فراوانی دارد و بعد از واژه «الله»، بیشترین فراوانی را در میان اسماء الهی دارد.
- کلمه «رب» بیش از نصد بار و «رب العالمین» بیش از چهل بار در قرآن تکرار شده است.
- رب به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.
- کسی که خالق، مالک و ولی چیزی باشد، می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد و خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، پس تنها «رب» هستی نیز هست و جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌کند و پیش می‌برد.

رابطه تدبیر خداوند و تدبیر انسان:

توحید در ربوبیت به این معنا نیست که موجودات (به ویژه انسان) قدرت تدبیر ندارند. (باغبانی که زحمت می‌کشد، رشد درختان نتیجه تدبیر اوست.)
توحید در ربوبیت به این معناست که انسان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند. (باغبان و تدبیرش، تحت تدبیر خداست.)

﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ كُلُّ شَيْءٍ...﴾

ترجمه: بگو: آیا جز خدا پروردگاری را بطلبم در حالی که او پروردگار همه چیز است؟ ...

پیام: توحید در ربوبیت و نفی شرک در ربوبیت.

شرک و مراتب آن

شرک: به معنای شریک قراردادن برای خداست.

مشرک: کسی است که معتقد باشد خداوند شریک دارد.

۱- شرک در خالقیت: اعتقاد به این که چند خالق جهان را آفریده‌اند.

چرا خداوند تنها خالق جهان است؟ (بررسی تصور نادرست وجود چند خالق):

این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند یا با همکاری هم این جهان را آفریده‌اند به معنای آن است که:

- الف) هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.
- ب) هر یک از خدایان مذکور کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند.

● چنین خدایان ناقصی، خود نیازمند هستند و هر یک از آن‌ها به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارند.

نتیجه: تصور چندخدایی صحیح نیست و خدای واحد آفریننده جهان است.

۲- شرک در مالکیت: اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.

(شرک در خالقیت منجر به شرک در مالکیت هم می‌شود.)

۳- شرک در ولایت: اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او دیگران نیز خودشان سرپرستی و حق تصرف در جهان را دارند.

۴- شرک در ربوبیت: اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او دیگران نیز تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند. بازکردن حساب جداگانه برای مخلوقات در کنار ربوبیت الهی و گمان تدبیر امور، مستقل از خداوند، شرک در ربوبیت است.

تدبیر در قرآن

الف) با توجه به اهمیت سوره توحید و جایگاه آن در قرآن کریم، در آیات این

سوره تدبیر کنید و پیام‌های آن را به دست آورید.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ (۳) وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)﴾

پیام‌ها:

- ۱) آیه اول اشاره به یگانگی خدا دارد و بیان می‌کند که خداوند در همه چیز یکتاست.
- ۲) آیه دوم بیان می‌کند که: الف) خداوند از هر جهت کامل و بی‌نیاز است.
- ب) تنها خداوند است که سزاوار قصدکردن و برطرف‌کردن نیاز مخلوقات است.
- ج) توجه تمام موجودات، خواسته یا ناخواسته به سوی خداست.
- ۳) آیه سوم؛ بیانگر این موضوع است که رابطه خداوند با موجودات، رابطه آفرینش است، نه زایش. او موجودات را می‌آفریند، یعنی از نیستی به هستی می‌آورد نه آن که خود بزاید (لم یولد). خداوند علتی ندارد و از چیزی به وجود نیامده است. مولود، معلول است و نمی‌تواند خدا باشد (و لم یولد).